

Uppförandekod för förtroendevalda

Antagen av kommunfullmäktige den 2015-10-22

Dokumenttyp: Policy
Diarienummer: KS 2015/775
Giltighetstid: Gäller tills vidare
Dokumentansvarig: Kommunsekreterare

Syftet med en uppförandekod

Många förtroendevalda tycker att klimatet inom det politiska livet i våra dagar blivit hårdare och att det blivit tuffare att verka som förtroendevald. Därför har Sveriges Kommuner och Landsting tagit fram en uppförandekod för förtroendevalda. Syftet med uppförandekoden är att formulera ett underlag för etiska regler för förtroendevalda på lokal och regional nivå. Avsikten är att skapa och vidmakthålla ett gott klimat i politiken.

Uppförandekoden ger de förtroendevalda utgångspunkter för hur de kan uppträda på ett bra sätt mot varandra och därmed visa sin respekt för alla människors lika värde. Uppförandekoden handlar inte om att alla ska gilla varandra eller de olika åsikter och förslag som finns. Den handlar inte heller om att ställa krav på att förtroendevalda ska vara ofelbara. Uppförandekoden ska ge stöd till ett eftertänksamt handlande.

Demokrati och respekt

Två honnörssord i demokratin är frihet och jämlikhet. Friheten innebär att alla opinioner och viljetryningar ska få komma till uttryck. Alla människor har rätt att uttrycka sin vilja, plädера för de idéer de tror på och agera för att främja sina intressen. Jämlikheten innebär att alla människor är lika mycket värda, att alla medborgare har samma rätt att delta i sitt lands styrelse och att alla som deltar ska behandlas lika. Ingen är i grunden förmer än någon annan. Vid omröstning väger allas röster lika tungt.

Demokratin är ett beslutssystem som går ut på att lösa konflikter på fredlig väg. Politik handlar emellertid i praktiken sällan om harmoniskt samförstånd. Olika intressen och uppfattningar ställs mot varandra. De som förordar olika ståndpunkter konkurrerar om att vinna flertalets stöd inför en kommande omröstning. När tid-punkten för beslut närmar sig krävs att de olika parterna antingen kan kompromissa sig fram till en överenskommelse eller att en omröstning äger rum.

Det är viktigt att denna process sker på ett korrekt och respektfullt sätt. Det samma gäller också efter det att ett beslut är taget. De som blir nedröstade behöver uppträda som goda förlorare, och de som hamnat i majoritet behöver bemöta minoriteten med respekt.

Krav på förtroendevalda

Den uppförandekod som presenteras här gäller de förtroendevaldas uppträdande inom det politiska livet i Ragunda kommun och utgör alltså inte rättesnören för deras privatliv.

Det är dock viktigt att inse att det inte finns några vattentäta skott mellan etiken i offentligheten och i privatlivet för en förtroendevald. Den som förbinder sig att följa vissa etiska regler i sitt politiska engagemang men visar sig tillämpa en helt annan moral som privatperson förlorar sin trovärdighet.

Hur höga krav som det är rimligt att ställa i detta sammanhang kan naturligtvis diskuteras. Men den som tar på sig ett politiskt förtroendeuppdrag får oundvikligen högre krav på sin moral än människor i allmänhet.

Det är en förutsättning för att allmänhetens tilltro till demokratin och samhällets institutioner ska bevaras och garanteras.

Att följa lagar, regler och beslut

Det är viktigt att förtroendevalda följer lagar, regler och fattade beslut. De som innehar förtroendeuppdrag ska inte heller delta i olagliga aktiviteter för att påverka politiska beslut. Förtroendevalda fattar beslut som på olika sätt och nivåer lägger ramar för medborgarnas möjligheter, rättigheter och skyldigheter i samhället. För att besluten ska uppfattas som legitima och medborgarna känna förtroende för sina företrädare, gäller att de förtroendevalda själva följer fattade beslut och underordnar sig gällande lagar och regler. De förtroendevalda som är motståndare till ett förslag, men vid omröstningen hamnar i minoritet, är lika bundna till att följa beslutet som de som röstar för förslaget. Ingenting hindrar däremot att de fortsätter att bilda opinion mot beslutet och lägger förslag om att det ändras.

Att kunna demokratis procedurregler och att följa dem – mötesteknik

Det är viktigt att förtroendevalda kan och tillämpar mötesteknik. För att demokratis processer ska fungera och övergrepp och maktmissbruk undvikas, behöver alla förtroendevalda lära sig de procedurregler för debatt, diskussion och beslutfattande som mötestekniken omfattar.

Kunskap i mötesteknik är i sig lika med makt. Mötesteknik finns för att alla ska få likvärdiga möjligheter att komma till tals och ge sina uppfattningar till känna. De finns för att beslut ska kunna ske på ett öppet, tydligt och schyst sätt.

God kunskap i mötesteknik kan också missbrukas. Om få behärskar konsten medan flertalet är okunniga, kan mötestekniken användas för att manipulera fram vissa beslut.

Procedurregler behöver hållas levande för att fylla sin roll. Det är därför viktigt att reflektera över hur olika procedurregler fungerar och vid behov omforma dem. Förtroendevalda som anser att det finns regler som skadar eller hindrar ett demokratiskt arbetssätt bör ta upp reglerna till diskussion och föreslå förändringar.

Att visa respekt och ta varandra på allvar

Det är viktigt att förtroendevalda visar respekt för varandras villkor och underlättar varandras deltagande. Den som har tagit på sig ett politiskt förtroendeuppdrag ska vara mån om att delta i de möten som uppdraget omfattar och komma väl förberedda till dessa. Alla har dock inte samma förutsättningar för sitt engagemang som förtroendevald, på grund av till exempel barn, arbetstider, utbildningsnivå eller funktionshinder

Politiskt engagemang bygger på både förnuft och känslor. Förtroendevalda måste få ge uttryck för sina åsikter med både sakargument och ideologiska viljeyttringar för att politiken ska bli tydlig och begriplig.

Det är viktigt att hålla en god ton i den politiska debatten. Detta innebär till exempel att förtroendevalda i fullmäktigedebatter bör tilltala varandra med både för- och efternamn eftersom fullmäktige är en offentlig arena. Åhörarna kan inte förväntas känna ledamöterna vid namn. I andra sammanhang behöver det inte vara riktigt så formellt, men tilltalet får aldrig bli för familjärt, aldrig nedlåtande eller respektlöst.

Det är viktigt för politikens anseende att förtroendevalda tar varandras engagemang på allvar. Den som går in för att misstänkliggöra sin motståndare riskerar att skada respekten för alla förtroendevalda och för hela den demokratiska processen.

En god princip är att bekräfta andra förtroendevalda som gör något bra, oberoende av politisk uppfattning i sak. Ett erkännande eller uppskattande omdöme till någon som utmärkt sig positivt, ger erkännande även till den som berömmes.

Ta ansvar för att vara en demokrat i praktiken. Mobbning och kränkande beteende är oacceptabelt överallt – så även i politiken. Förtroendevalda förväntas vara förebilder för hur man uppträder i ett demokratiskt samhälle.

Att verka öppet, ärligt och tydligt

Förtroendevalda måste anstränga sig för att göra politiken känd och begriplig för människor. Stort värde behöver läggas vid att spela med öppna kort i beslutsprocesser så att motiven för beslut framträder tydligt. Beslut som innebär avsteg från tidigare gjorda utfästelser behöver innehålla förklaringar till varför avsteg görs.

Redogör för underlag, olika uppfattningar, beslut och deras bevekelsegrunder. Var mån om att inte jobba efter dolda agendor eller att mörka fakta eller argument. Såväl förtroendevalda som medborgare är i dagens samhälle både kunniga och upplysta. Ökad kunskap innebär emellertid inte automatiskt ökad klarhet. Den kan också leda till insikter om att det finns flera likvärdiga slutsatser att dra och att inget beslut får enbart positiva effekter. Detta understryker betydelsen av att beslutsprocesser är öppna, att tydliga regler för beslutsprocedurerna följs och att det verkligen avsätts tid till utredning, diskussion, opinionsbildning och information om vad som står på den politiska dagordningen och vilken kunskap och vilka argument som finns för olika alternativ.

Medborgarnas tilltro till politiska beslut påverkas inte bara av beslutens innehåll, utan även av om de känner tilltro till de procedurer som använts för att uppnå beslutet. En god demokratisk process kräver tid, och därför krävs planering.

Den politiska dialogen i sociala medier

Under de senaste åren har det i vårt samhälle utvecklats en rad nya verktyg som kan användas för att utbyta tankar, information och åsikter online. Dessa går allmänt under benämningen "sociala medier" och är ett samlingsbegrepp för digital kommunikation. Hit räknas bland annat Facebook, Twitter, Youtube och andra olika bloggverktyg.

Det står det var och en fritt att använda sociala medier, men det är dock viktigt att göra klart i vilken egenskap man skriver, om man uppträder som politiker eller privatperson.

Utgångspunkten vid all webbpublicering är att allt är tillåtet som inte kränker enskilda individer eller kommunens anseende. Kränkningar kan bestå av förtal, personliga angrepp eller förolämpningar. En grövre form av kränkning utgörs av diskriminering, vilket är åtalbart. Självklart får man heller inte bryta lagstiftning om uppvigling, hets mot folkgrupp, barnpornografi, olaga våldsskildring eller upphovsrätt. Är Du osäker på om det du vill publicera kan såra eller inte, avstå då från att göra ditt inlägg publikt.

Ord kan uppfattas olika - det som är "normalt uttryckssätt" för en person kan av andra uppfattas som mycket "personligt kränkande" - undvik därför ord som kan tänkas missuppfattas och försök se till helheten i inlägg.

Om man blir upprörd är det bra om man väntar några timmar med att skriva - det som skrivs i "stridens hetta" blir oftare kränkande och onödigt aggressivt.

När Du som politiker skriver på webben, ha hela tiden i åtanke att:

- Ett etiskt förhållningssätt ska gälla, där man visar respekt för tjänstemän och andra politikeres åsikter samt undviker förolämpningar och personangrepp.
- Du ”bara” skriver det du skulle kunna säga till personen öga mot öga.
- Du kritiserar åsikter, inte personer.
- Skilja mellan den politiska rollen och privatpersonen.
- Använda ett vårdat språk, undvik svordomar, Du är en representant för kommunen som politiker, men även för ditt parti och medborgarna.
- Om Du vill framföra personlig och känslig kritik, bör den framföras direkt till den det berör och inte i ett offentligt forum.

Intressekonflikter mellan roller

Det är inte rimligt att hävda att varje enskild politiker ska representera alla medborgare och värna allas intressen. Förtroendevalda har flera roller och flera intressen att ta hänsyn till. De ska företräda:

- medborgarna i allmänhet
- kommunen eller landstinget
- intressegrupper som det egna partiet värnar om
- sin egen partiorganisation.

Det är tillsammans och inte var för sig som förtroendevalda representerar alla medborgare. Det är legitimt att en enskild politiker koncentrerar sina krafter till att företräda vissa gruppers intressen, men det bör ske öppet. De intressen som följer med förtroendevaldas olika roller kan ibland komma i direkt konflikt med varandra. Denna typ av konflikter är oundvikliga och varken kan eller bör döljas

om förtroendet för politiken ska upprätthållas. Förtroendevalda måste vara medvetna om detta och hur det påverkar deras handlande i enskilda fall. Ibland leder rollkonflikterna till etiska dilemman – intressena är inte kombinerbara utan val av handlingsalternativ innebär att någon måste svikas, ett löfte måste brytas för att hålla ett annat och så vidare.

Då måste förtroendevalda våga välja och vara beredda att stå för sina val och ta dess konsekvenser om och när kritiken kommer.

Att i övrigt bruka förtroendet med gott omdöme

Förtroendevalda får aldrig låta sitt egenintresse gå före allmänintresset och aldrig utnyttja sin ställning för egna materiella eller ekonomiska fördelar. Förtroendevalda får heller aldrig delta i beredningar eller beslut i ärenden som berör dem själva eller någon som de har en personlig relation till. Regler om sådant jäv finns i Kommunallagen och Förvaltningslagen och dessa ska förtroendevalda känna till.

Förtroendevalda har till uppgift att förvalta samhällets tillgångar och anvisa medel på ett noggrant och ansvarsfullt sätt. I det ingår att förtroendevalda är noggranna med att aldrig överutnyttja förmåner av ekonomisk eller annan karaktär som är knutna till uppdraget.

Uppförandekodens bärare och väktare

En naturlig plats att placera ansvar för kulturen inom det politiska livet i kommuner och landsting kan vara kommun- och landstingsfullmäktiges presidier. Till sin hjälp har presidierna personer på olika nivåer inom det politiska livet, i första hand partiernas gruppleddare i fullmäktige och partiernas ledande företrädare i nämnder och styrelser. Men processen får inte vara enkelriktad

från fullmäktige och neråt. Uppförandekoden måste inte bara kommuniceras utan också diskuteras, formuleras och omformuleras. Målet är att varje förtroendevald ska känna ett ansvar för att kritiskt granska den kod som gäller och medverka till att förbättra den.

Även partierna har ett stort ansvar för att uppmärksamma och använda sig av uppförandekoden i sitt interna arbete. Det är i partierna som de förtroendevalda får sin politiska skolning och mycket av det politiska vardagsarbetet tar sin utgångspunkt i partiernas verksamhet. Samma uppförandekod bör gälla i partiarbetet som i det politiska arbetet inom kommuner och landsting.

Ansvar för att spelregler fungerar och diskuteras delas i den politiska vardagen av alla förtroendevalda i alla partier, alla kommuner och alla landsting.